ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Асака тумани

2024 йил 13 март

Судья: Б.Сатвалдиев

Асака туманлараро иқтисодий суди, судья Б.Сатвалдиев раислигида, судья ёрдамчиси Ж.Одилжоновнинг котиблигида, даъвогар - Улуғнор туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши ("Наби Раҳмон" фермер ҳўжалиги манфаатида) нинг жавобгар - "Asakatekstil" МЧЖ ҳисобидан 17.863.377 сўм асосий қарз, 2.215.058 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича ишга мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шаҳс сифатида Улуғнор туман қишлоқ ҳўжалиги бўлими жалб қилинган ҳолда, иқтисодий ишни кенгаш вакили - О.Шоҳобов (ишончнома асосида), жавобгар вакили - Ш.Абдуқодировлар иштирокида, Асака туман ҳокимлиги биносида очиқ сайёр суд мажлисида кўриб чиқиб, суд қуйидагиларни

АНИКЛАДИ:

Улуғнор туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши "Наби Рахмон" фермер хўжалиги манфаатида судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, жавобгар - "Asakatekstil" МЧЖ ҳисобидан 17.863.377 сўм асосий қарз, 2.215.058 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суднинг ажрими билан ишга мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида Улуғнор туман Қишлоқ хўжалиги бўлими жалб қилинган.

Суд мажлисида Кенгаш вакили даъво аризани тўлик каноатлантириб беришни сўради.

Суд мажлисида фермер хужалиги вакили жавобгарга асосий қарзни тулашни сураб талабнома берилганлиги, ушбу талабнома оқибатсиз қолдирилганлиги ва асосий қарз шу кунга қадарли тулаб берилмаганлиги сабабли даъво аризада курсатилган асосий қарз ва пеня суммаларини тулиқ ундириб беришни суради.

Суд мажлисида жавобгар вакили даъвогарнинг даъво талабларига ўз эътирозларини билдириб, даъвогарга етказиб берилган пахта хом-ашёси пуллари 31.12.2023 йилда тўлаб берилганлиги, шартнома бўйича махсулот учун тахминий 6500 сўм этиб белгиланган бўлса-да, даъвогарга махсулот учун оғзаки келишувга асосан 7.100 сўмдан тўлаб берилган. Шу сабабали даъвогар олдида қарзи йўклиги сабабли даъвогарининг даъвосини рад этишни сўради.

Қишлоқ хўжалик бўлими вакили ва жавобгар вакили суд мажлисида иштирок этмади.

Суд, тараф вакилларининг кўрсатмаларини, ишдаги мавжуд хамда такдим этилган хужжатларни ўрганиб чикиб, куйидагиларга кўра даъвони каноатлантиришни рад килишни лозим топади.

Зеро, Ўзбекистон Республикаси Фукаролик Кодекси(кейинги ўринларда матнда "ЎзР ФК" деб юритилади) 8 ва 234-моддасига кўра мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади.

Ишдаги мавжуд хужжатлардан аникланишича, даъвогар - "Наби Рахмон" фермер хужалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ва жавобгар - "Asakatekstil" МЧЖ (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ўртасида 2023 йил 16 февралда 12-сонли пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш буйича контрактация (фьючерс) шартномаси тузилган.

Шартноманинг 1.1-бандида даъвогар 44.2 гектар ер майдонидан 128.4 тонна пахта хом ашёсини етказиб беришни, шартноманинг 4.5-бандида эса жавобгар етказиб берган махсулот қийматининг 100 фоизи ҳисобидан терим учун юборилган пуллар ва бошқа

харажатлар чегирилганидан қолган қисмини 2023 йил 25 декабрга қадар 90 фоизи, кейинги йилнинг 25 январига қадар қолган 10 фоизи тўлаб бериш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Даъвогар томонидан жавобгарга тарафлар ўртасида тузилган шартномага асосан 2023 йил хосилидан 72.084 кг. 1 нав 2 синф, 1.566 кг. 2 нав 1 синф, 5.145 кг. 2 нав 2 синф, 7.046 кг. 2 нав 3 синф, 1.360 кг. 3 нав 3 синф "Андижон-35" пахта хом-ашёсини икки томонлама элетрон тартибда имзоланган хисобварок фактурага асосан қўшилган қиймат солиғи билан жами 589.804.048,29 сўмлик 87.201 кг пахта хом-ашёси етказиб берилган.

Даъвогар етказиб берилган пахта хом-ашёси учун маблағларни тўлаш бўйича жавобгарга талабнома юборилган, лекин жавобгар юборилган талабномани оқибатсиз қолдирганлиги сабабли Улуғнор туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фермер хўжалиги манфаатини кўзлаб судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, жавобгардан 17.863.377 сўм асосий қарз, 2.215.058 сўм пеня ундиришни сўраган.

Мазкур ҳолатда тарафларнинг мажбуриятлари контрактация (фьючерс) шартномасидан келиб чиққан.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 465-моддаси, биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофик кишлок хўжалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хўжалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Суд, тарафларнинг кўрсатмаларни тинглаб, иш хужжатлари хамда такдим этилган хужжатларни ўрганиб чикиб, куйидагиларга кўра даъво талаблари асоссиз:

Чунки, тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 4.1 ва 4.2-бандларида пахта хомашёсининг харид нархи 1 (бир) тоннаси учун 6.500.000 сўм этиб белгиланган.

Бирок, даъвогар 13.12.2023 йилдаги 04-сонли электрон хисобварок-фактурага асосан топширилган пахта хом-ашёси 1 нав 2 синф 72.084 кг.нинг 6.250 сўмдан, 2 нав 1 синф 1.566 кг.нинг 5.866 сўмдан, 2 нав 2 синф 5.145 кг.нинг 5.375 сўмдан, 2 нав 3 синф 7.046 кг.нинг 4.946 сўмдан, 3 нав 3 синф 1.360 кг.нинг 3.232,14 сўмдан жами 87.201 кг.лик топширилган махсулотнинг нархи кўшимча киймат солиғи билан **589.804.048,29** сўмни ташкил қилади.

Шунингдек, шартноманинг 2.1-бандида даъвогар хисобидан ташилганда транспорт харажатларини қоплашни жавобгардан талаб қилиб олиш хуқуқи белгиланган.

Демак, даъвогар томонидан пахта хом ашёсини жавобгарга етказиб беришда **2.642.846** сўм ташиб келтириш бўйича харажат қилинган, ушбу транспорт ҳаражати иш хужжатларидаги мавжуд тараф ўртасида электрон тартибда имзоланган ҳисобварақфактурага асосан ўз исботини топган.

Жавобгарнинг даъвогар олдидаги жами қарздорлиги **592.446.894,29** сўмни (589.804.048,29 + 2.642.846) ташқил қилган.

Шундан, етказиб берилган пахта хом-ашёси учун жавобгар томонидан аванс учун 66.100.185 сўм, минерал ўғит учун 210.961.191,10 сўм, ўсимликларни химоя қилиш учун 7.000.000 сўм, ёнилғи мойлаш материаллари учун 148.458.508,10 сўм, уруғлик учун 35.779.473,07 сўм, механизация хизматлари учун 43.933.800 сўм, сув истеъмолчилари уюшмаси учун 5.569.200 сўм, кишлок ва сув хўжалиги учун 2.210.000 сўм, фермер кенгашига ажратма учун 1.438.000 сўм, намлик учун чегирма 1.072.482 сўм, куритиш ва тозалаш харажати учун 8.053.740 сўм, пахта терим пули учун 114.615.494 сўм, 2023 йил трикотаж махсулоти 10.836.000 сўм, жами бўлиб **656.028.073,20** сўм пул маблағлари тўлаб берилган, қоплаб берилган ва ушлаб қолинган.

Юқоридагиларга кўра, даъвогар томонидан етказиб берилган 592.446.894,29 сўмлик пахта хом-ашёсидан жавобгар томонидан қоплаб берилган 656.028.073,20 сўм айрилганда - 63.581.178,91 сўм (592.446.894,29-646.028.073,20) ортиқча тўлаб берган.

Бундан кўринадики, даъвогарнинг пахта хом-ашёси учун ундиришни сўраган 17.863.377 сўм талаби асоссиз.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68-моддаси, биринчи кисмига мувофик ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Шунингдек, Улуғнор туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши жавобгардан 2.215.058 сўм пеня ундиришни сўраган.

Шартноманинг 5.4-бандининг 2-қисмида жаримадан ташқари "Харидор" "Хўжалик" га муддати ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, бирок муддати ўтказиб юборилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортик бўлмаган микдорида пеня тўлаши назарда тутилган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 333-моддасига кўра, қарздор айби бўлган такдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонунчиликда ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Бирок, жавобгар даъвогар олдидаги мажбуриятини ортиғи билан бажарган.

Ваҳоланки, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 15.06.2007 йилдаги "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фуқаролик қонун ҳужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 163-сон қарорининг 11-бандида, Агар пул мажбуриятини бажармаганлик ёки унинг бажарилишини кечиктирганлик учун ФКнинг 327-моддасига мувофиқ белгиланган фоизлар миқдори (ставкаси) пул мажбурияти бажарилишини кечиктириш оқибатларига очиқдан-очиқ номутаносиб бўлса, суд фоизларнинг қоплаш табиатини ҳисобга олиб, ФКнинг 326-моддасига мос ҳолда, ФКнинг 335-моддасига асосан фоизлар миқдорини (ставкаси) камайтиришга ёки кредиторга уни ундиришни бутунлай рад этишга ҳақлилиги тўғрисида тушунтириш берилган.

Юқоридагиларга кўра, суд даъвогарнинг жавобгардан пеня ундириш талабини каноатлантириш рад қилиши лозим бўлади.

Суд ишни кўриб чикиш билан боғлик суд харажатларини ундириш масаласини ўрганиб чикиб, даъво талаблари тўлик асоссиз эканлигини инобатга олиб, ишни кўриб чикиш билан боғлик суд харажатларини даъвогардан ундиришни лозим топди.

"Давлат божи тўгрисида" ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг иловаси 2-банди а)-кичик бандига мувофик, иктисодий судларга бериладиган мулкий хусусиятга эга даъво аризаларидан даъво бахосининг 2 фоизи микдорида давлат божи ундирилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 118-моддаси биринчи қисмига кура суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Ушбу модданинг еттинчи қисмида давлат божи тўлашдан озод қилинган давлат органлари ҳамда бошқа шахслар томонидан юридик шахслар ва фукароларнинг манфаатларини кўзлаб такдим этилган даъво талабларини қаноатлантириш рад этилган ёки улар қисман қаноатлантирилган такдирда, давлат божи манфаатлари кўзланиб даъво такдим этилган шахслардан даъво талабларининг қаноатлантирилиши рад этилган қисмига мутаносиб равишда үндирилади. - деб белгиланган.

Бирок, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли "Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги Қарорнинг 3-банди, олтинчи хатбошисида Фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва ҳўжалик бошқарув органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шаҳслари ҳаттиҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш, бунда даъво аризасини

қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмаслиги кўрсатиб ўтилган.

Юқорида қайд этилганларга кўра, даъвогарнинг даъво талабини рад этишни, рад этилган қисми бўйича Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли "Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги Қарорнинг 3-банди, олтинчи хатбошисига асосан даъвогар фермер хўжалиги ҳисобидан давлат божи ундирмасликни, даъвогар томонидан олдиндан тўлаб чиқилган 34.000 сўм почта харажати ўз зиммасига қолдиришлик лозим бўлади.

Бинобарин суд, Фуқаролик кодексининг 234, 236, 326, 333-моддаларига, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68, 118, 176-180, 186-моддаларини қўллаб,

КАРОР КИЛДИ:

Даъвогарнинг даъво талаблари каноатлантириш рад этилсин.

Хал қилув қароридан норози томон бир ой муддатда Андижон вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳаъати апелляция инстанциясига шикоят (прокурор протест) келтириши мумкин.

Судья Б.Сатвалдиев

